

Uniwersytet Warszawski prowadzi ogromną ilość badań archeologicznych na całym świecie. Dwa z nich realizowane są przez Ośrodek Badań nad Antykem Europy Południowo-Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego na Półwyspie Bałkańskim, w Bułgarii i Czarnogórze. Badania w Novae w Bułgarii prowadzone są na terenie rzymskiego obozu legionowego. Są one jedne z najbardziej znanych w świecie naukowym i przynoszą co roku nową, niezwykle ciekawą i istotną wiedzę o życiu i funkcjonowaniu obozów legionowych w okresie panowania Cesarstwa Rzymskiego. Drugie badania, których dotyczy niniejszy projekt, prowadzone są w Czarnogórze, na stanowisku w Risan, w pięknej Zatoce Kotorskiej. Celem prowadzonych badań w ramach tego projektu jest opracowanie znalezisk monet pochodzących z wykopalisk wspomnianego Ośrodka Badań OBA Uniwersytetu Warszawskiego na obydwu stanowiskach. Monety te pochodzą z okresu od IV w. przed Chr. Do V w. po Chr., i są świadectwem niezwykle wyjątkowych wydarzeń, które zachodziły w okresie antycznym na Półwyspie Bałkańskim. Obydwa stanowiska archeologiczne są jednymi z najbardziej znanych w świecie naukowym. Pochodzą one z różnych stref kulturowych, różnych okresów, i mają zupełnie odmienny charakter. Łączy je to, że badania archeologiczne prowadzi tam wspomniany Ośrodek. Rezultatem tych badań będą dwie monografie, omawiające wyniki badań nad numizmatami znajduwanymi podczas wykopalisk. Rzadko zdarza się, by monety antyczne znajdowano podczas wykopalisk. Najczęściej są one znajdowane przypadkowo i dają nam mniejszą wiedzę o przeszłości. Numizmaty pozyskiwane podczas regularnych badań wykopaliskowych, w konkretnych kontekstach archeologicznych są bezpośrednim świadectwem życia ludzi w określonym czasie. Podczas wykopalisk można bowiem oddzielić w warstwach kulturowych ziemi te monety, które pochodzą z czasu użytkowania przez ludzi danego obiektu. Można też wydzielić warstwy rumowiska, czy spalenizny, i warstwy znajdujące się nad nimi, a zatem z okresu już po jakimś konkretnym zdarzeniu. Monety te stanowią zatem określone zamknięte zbiory, na którym można i nawet należy prowadzić studia i analizy naukowe, w tym próby wydatowania czasu użytkowania budowli. Monety z wykopalisk w Novae (Bułgaria) udzielą nam wskazówek na temat obiegu monetarnego w dawnej prowincji rzymskiej, w Mezji, w okresie od I do V w. ne. Wykopaliska w Risan prowadzone są na obszarze greckiej Ilirii, a potem także rzymskiej prowincji i dotyczą znacznie dłuższego okresu chronologicznego, bo od IV/II w. pne, po okres późnoantyczny. Tutaj, jednym z najciekawszych i budzących ostatnio ogromne zainteresowanie świata historycznego jest mennictwo króla iliryjskiego Ballaiososa, nieznanego w okresie starożytnym, ale za to mającego obecnie wielką sławę z racji wybijanych przez niego ogromnych ilości monet grecko-iliryjskich. Co roku podczas kampanii wykopaliskowych na obydwu stanowiskach znajdujących jest łącznie co najmniej 300-400 monet. Ustalony zostanie zatem emitent lub ośrodek emisyjny każdej monety, czas i miejsce jej wybijania, a także monety te muszą zostać zmierzone i zważone, a także udokumentowane fotograficznie. Kolejnym etapem jest ustalenie kontekstów archeologicznych znajdujących numizmatów, dlatego niezbędne jest osobiste uczestnictwo w wykopaliskach. Chodzi o stwierdzenie, w jakim obiekcie, na jakiej głębokości znalezione zostały monety, a także które znalezione w jednym obiekcie i w jednej warstwie kulturowej ziemi. Aby poprawnie opracować pulę monet pochodzącą z wykopalisk, należy rozumieć charakter stanowiska i znajdujących tam egzemplarzy. Od niedawna badania w Novae prowadzone są na nowym miejscu, o zupełnie innym charakterze niż to, które dotychczas było tam badane. Daje mi to możliwość, bym od początku mogła uczestniczyć w tych badaniach i dzięki temu, mam szansę na zrozumienie charakteru stanowiska i poprawne opracowanie materiału numizmatycznego. Inne znaczenie mają monety znajdujące podczas wykopalisk w Risan. Tutaj kontekst archeologiczny ma ogromne znaczenie dla zupełnie odwrotnej sytuacji, kiedy zabytki współtowarzyszące mogą pomóc w uściśleniu datowania monet najczęściej spotykanych na stanowisku, mianowicie emisji króla Ballaiososa. W opracowanie materiału z tego stanowiska zaangażowana jestem od początku prowadzenia tam badań.

Do podjęcia zadania opracowania znalezisk monetarnych na obydwu stanowiskach skłoniło mnie to, że praktycznie od początku swojej pracy naukowej jako numizmatyka, współpracuję z OBA UW. Znam materiał, specyfikę obydwu stanowisk, a także stan badań nad obiegiem monetarnym Półwyspu Bałkańskiego w okresie od IV w. pne do V w. n.e. Dotąd jednak monety te, na zasadzie podpisanej wcześniej umowy, przywożone były do Polski. Teraz już nie ma takiej możliwości i zabytki można jedynie opracowywać na miejscu.

Publikacje znalezisk monet z obydwu stanowisk, Risan i Novae, będą w znaczącej mierze pracami pionierskimi. Podobne znaleziska obecne są na wielu stanowiskach badanych archeologicznie. W studiach nad obiegiem monet na obszarach dawnych prowincji rzymskich zawsze podkreśla się brak publikacji i bardzo zły stan badań. Moje publikacje wypełnią tę lukę w takim stopniu, w jakim może to zrobić polska strona prowadząca wykopaliska na obydwu stanowiskach. Chodzi tutaj nie tylko o jeden z najbardziej sensacyjnych skarbów monet, znaleziony w Risan, ale o wiele innych dużo mniejszych, ale równie ważnych skarbów i znalezisk luźnych znajdujących podczas prowadzonych tam wykopalisk. W wyniku badań powstanie unikalna publikacja znalezisk tego najważniejszego rodzaju zabytku, jakim są numizmaty, omawiająca znaleziska w szerszym kontekście archeologicznym i historycznym.